

۲. رهنمودهای تأسیسی: مراد آن است، که مطالباتی در خصوص مخاطبان خاص، به صورت صریح و مستقیم، در سخنان مقام معظم رهبری (مدظله العالی) دارای سابقه نبوده است. به عنوان نمونه یکی از بحث‌های مهم معظم له در دو دهه گذشته در خصوص حوزه‌ها «امر تحول» بوده که ابعاد مختلف مسأله در سخنرانی‌ها و ملاقات‌های مختلف حوزه‌ای تبیین گردیده است، اما در سفر اخیر مقام معظم رهبری، محور مورد اشاره ایشان در ملاقات نخبگان و فضیای حوزه «هدایت و مدیریت تحول» بود که می‌تواند نقطه عطفی در رهنمودهای ایشان باشد.

۲. رهنمودهای تأکیدی: بدان گونه است، که محورهایی از رهنمودهای مقام معظم رهبری که دارای دو ویژگی خاص هستند: الف) در اکثریای تمام دیدارها و سخنرانی‌ها و ملاقات‌های حوزه‌ای مورد توجه و تأکید مکرر ایشان بوده‌اند؛ ب) ملاک دیگر در انتخاب رهنمودهای تأکیدی، لحن، ادبیات و نوع استدلال ایشان می‌باشد، که نشان‌دهنده، تأکید، اصرار و اهتمام معظم له در یک محور کلان یا موضوع خاص است، از جمله این محورها، تأکید بر امر اساسی تحول حوزه و بر مسائلی همچون اهتمام حوزه بر «علوم عقلی و فلسفه» و نیز «اخلاق و تهذیب» است. از آن جا که محورهای تأکیدی به لحاظ تاریخی و ذهنی مقدم بر محورهای تأسیسی هستند و اساس تفکر و طرح جامع رهبر معظم انقلاب را در خصوص تحول حوزه نشان

براساس مطالعات انجام گرفته و نکته نظرات علما و فضیای حوزه، در خصوص تبیین وضعیت آرمانی حوزه و نیز بایستگی‌های حوزه‌های علمیه، پنج ویژگی برجسته برای حوزه مطلوب، ترسیم شده که عبارتند از:

۱. حوزه برنامه‌ریز و آینده‌نگر؛

۲. حوزه دانش‌بنیان؛

۳. حوزه هویت‌ساز؛

۴. حوزه مسئولیت‌گرا؛

۵. حوزه جهانی‌اندیش.

بدین ترتیب، پی‌گیری تحقق مطالبات در محورهای پنج‌گانه مذکور به صورتی مفهومی و موضوعی در حوزه‌های علمیه، قابل تحقیق و بررسی خواهد بود و ذهن گزارش‌گر را از درگیر شدن با گزارشات صوری و فعالیت‌های رسمی نهادهای حوزه مصون می‌دارد و ملاک سنجش و ارزیابی را در میزان پیشرفت حوزه در محورهای پنج‌گانه یادشده، به صورت واقعی نمایان می‌سازد.

● **تقسیم رهنمودهای مقام معظم رهبری به تأسیسی و تأکیدی**

رهنمودها و مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در این سفر، در عین تازگی و نوبودن، در مواردی نیز به تأکید و یادآوری مطالبات گذشته اختصاص یافته، که نشان‌دهنده ضرورت موضوع و عدم پیشرفت مورد انتظار بود، بر این اساس، در یک طبقه‌بندی دیگر، می‌توان رهنمودها و مطالبات را در سفر اخیر به دو قسم «تأسیسی» و «تأکیدی»، به موارد زیر تقسیم نمود:

تحول در حوزه، زمینه‌ها و بایسته‌ها

عبدالله نظرزاده *

در دهمین سال گشت سفر رهبر معظم انقلاب به شهر قم، «مجله حوزه» برای پاس‌داشت آن ایام شریف و تأثیراتی که حضور و رهنمودهای ایشان در مسائل حوزه داشت، ویژه شماره‌ای در بزرگ‌داشت آن ایام منتشر کند. با مروری گذرا بر رهنمودها و مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در سفر ده روزه، سال ۱۳۸۹، به شهر قم، می‌توان مجموعه رهنمودهای معظم له را در پنج محور اساسی در قالب یک حوزه تحول‌یافته و پیشرفته طبقه‌بندی کرد.

می‌دهند، ابتدا محورهای تأکیدی و سپس محورهای تأسیسی را از رهنمودهای ایشان در ملاقات حوزویان در سال ۱۳۸۹، بر پنج محور حوزه مطلوب می‌آوریم:

● الف) محورهای تأکیدی رهنمودهای مقام معظم رهبری

۱. حوزه آینده‌نگر و برنامه‌ریز
- تدوین چشم‌انداز، یا بیانیه مأموریت حوزه علمیه؛
- ضروت تدوین برنامه‌های راهبردی حوزه جهت برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری‌های مقطعی طبقه‌بندی و اولویت‌بندی علوم حوزوی؛
- تدوین نظام جامع در زمینه‌های آموزش، پرورش، تبلیغ و رشته‌های مختلف دیگر؛

تهیه نظام جامع در زمینه تهذیب و اخلاق؛

تعریف نظام پژوهشی متناسب و حرکت به سوی پژوهش محوری؛

برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و بلندمدت برای تحقق اهداف عملی.

۲. حوزه دانش بنیان

- توجه به شیوه‌های جدید در آموزش؛
- ضرورت جدیت در تحصیل متون فعلی تا قبل از تهیه متون درسی جدید؛
- ضرورت دقت، عدم سهل‌انگاری و اغماض در

ارزشیابی و امتحانات؛

- توجه ویژه به دروس سطح (فقه و اصول) پیش از درس خارج؛

- ضرورت کار تخصصی در هر یک از علوم حوزوی (تفسیر و کلام و ...)

- توجه به فلسفه در کنار فقه و اصول، با توجه به پیدایش افکار و شبهات جدید در دنیا؛

- جایگزینی «علوم انسانی اسلامی» به جای «علوم انسانی غربی»؛

- پایه‌ریزی علوم انسانی اسلامی در حوزه علمیه مبتنی بر تفکر و جهان بینی اسلام.

۳. حوزه هویت‌ساز

- لزوم تکریم اساتید در نظام رفتاری و اخلاقی حوزه؛

- اهتمام به مسئله تهذیب در حوزه علمیه قم؛

- توجه به تهذیب و معنویت در نظام رفتاری و اخلاقی حوزه؛

- انتشار شرح حال یا مکتوبات بزرگان اهل تهذیب استفاده از درس اخلاق اساتید صاحب نفس؛

- عدم اتکا به تدریس عرفان نظری و سوق دادن طلاب به عرفان عملی؛

- موعظه و نصیحت طلاب توسط اساتید و توجه دادن آن‌ها به تفکر، تأمل، ذکر موت و ...

۴. حوزه مسئولیت‌گرا

- اعلان موضع صریح و

در سخنان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) دارای سابقه نبوده است. به عنوان نمونه یکی از بحث‌های مهم معظم‌له در دو دهه گذشته در خصوص حوزه‌ها «امر تحول» بوده که ابعاد مختلف این مسأله در سخنرانی‌ها و ملاقات‌های مختلف حوزه‌ای تبیین گردیده است، اما در سفر اخیر مقام معظم رهبری، محور مورد اشاره ایشان در ملاقات نخبگان و فضایی حوزه «هدایت و مدیریت تحول» بود که می‌تواند نقطه عطفی در رهنمودهای ایشان باشد.

برخورد با هرگونه تظاهر علیه خط امام و انقلاب در سطح حوزه و کشور؛

- مقاومت در برابر ورود دیدگاه‌های سکولاری به حوزه نظریه‌پردازی و شبهه‌زدایی تقویت ایمان دینی؛

- پاسخ به سؤال‌های نسل جوان و پاسخ‌گویی دائم و به‌روز به شبهات توسط روحانیت و حوزه‌های علمیه؛

- مواجه شدن به سؤال‌ها با روی گشاده؛

- ایجاد فرصت برای طرح سؤال و شبهه؛

- برخورد علمی با سؤال‌ها؛

- آزاداندیشی و امکان بیان نظرات مخالف و پرهیز از تحجر؛

- تربیت نیرو برای اداره معنوی و جهت‌دهی به برنامه‌های صدا و سیما؛

- بالابردن سطح فکری دینی و تزریق ایمان دینی و منطقی در بدنه‌های صنوف مختلف صداوسیما و سینماگران؛

- توجه ویژه به «تربیت و اخلاق» و ایجاد آمادگی در حوزه، با تربیت متخصص در این رشته برای بهره‌گیری از عرصه گسترده آموزش و پرورش؛

- آماده شدن روحانیت برای تأثیرگذاری در نقطه مرکزی آموزش و پرورش؛

- تولید آثار علمی کارآمد و مناسب با سطح مخاطبان عمومی به عنوان راهکار مقابله با رشد نحل‌ها و مذاهب انحرافی.

۵. حوزه جهانی‌اندیش

- ارتباط با مجامع علمی و دینی موجود در دنیا؛

- حضور فعال حوزه در صحنه فقهی، فلسفی و کلامی دنیای امروز؛

- حضور فعال در صحنه‌های مختلف جهانی، سیاسی و چالشی.

● ب) محورهای تأسیسی رهنمودهای مقام معظم رهبری

۱. حوزه آینده‌نگر و برنامه‌ریز

- هدایت و مدیریت تحول در حوزه‌ها؛

- ضرورت تحقق تحول صحیح در حوزه؛

- تدوین بیانیه و چشم‌انداز در راستای مأموریت روحانیت؛

- ضرورت افزایش کمیت حوزه‌ها و جذب افراد با استعداد با استفاده از شیوه‌های روز؛

- تشکیل اتاق فکر در جامعه مدرسین جهت نواندیشی و تحلیل مسائل گوناگون؛

- جلوگیری از گسترش و فربه شدن تشکیلات در مدیریت حوزه؛

- عدم اصرار بر تمرکز مدیریت حوزه‌های کشور در قم؛

- رعایت عدالت در تقسیم بودجه دولتی در بین حوزه‌های علمیه.

۲. حوزه دانش بنیان

- تلاش شتابنده در جهت پیشرفت علم و حرکت در جهت نقشه جامع علمی کشور؛

- تقویت و اصلاح ارتباطات جامعه مدرسین با ارکان اساسی حوزه؛

- سازماندهی اساتید سطح؛

- افزایش و ارتقا پایبندی طلاب به درس از طریق تشویق طلاب ممتاز (نظیر جشنواره

خوارزمی).

۳. حوزه هویت‌ساز

- به رسمیت‌شناختن شیوه‌های سنتی تدریس و درس خواندن؛
- تدبیر در مورد دوره‌های تبلیغی کوتاه مدت مانند «سفیران هدایت»؛
- پرهیز و خودداری حوزه از ورود در مسائل اقتصادی.

۴. حوزه مسئولیت‌گرا

- حفظ حرکت‌های انقلابی طلاب از افراط و تفریط.

۵. حوزه جهانی‌اندیش

- تلاش برای تربیت و رشد طلاب خارجی و بازگشت به موطن خود برای نشر معارف؛
- ارتباط و تعامل طلاب خارجی با یک‌دیگر با هدف کسب جامعیت و فراگیری اهداف بلند هم‌دیگر.

• طرح پیشنهادی تحقق «تحول در حوزه»

به طور منطقی، ترسیم چارچوبی برای اجرایی‌کردن «مهندسی تحول در حوزه» شامل حداقل سه مرحله می‌شود:

۱. الگوسازی جامع: در بخش مفاهیم نظری، راهبردی و برنامه ریزی؛
۲. نمونه‌سازی محدود: در یک یا چند بخش از ساختار و یک یا چند مجموعه

محدود و نمونه حوزه؛

۳. عملیاتی‌سازی فراگیر: در همه بخش‌ها و محیط عام حوزه.

البته بهترین ایده و برنامه‌ریزی، بدون یک مدل مدیریتی-اجرایی کارآمد و جهادی امکان تحقق نمی‌یابد، پیشنهاد تشکیل «دفتر پی‌گیری تحول حوزه» تحت اشراف شورای عالی حوزه، زمینه تعامل سازنده و نیز تعیین گستره تعامل را با دیگر مراکز هم‌سو بلکه نهادهای مشابه فراهم می‌سازد و درآمدی مؤثر در ترسیم «الگوی ارتباطات درونی و بیرونی حوزه» محسوب می‌شود.

مدل تشکیل قطب‌های فکری فرهنگی که مقام معظم رهبری در دیدار رضانی با دانشجویان مطرح ساختند و در دفتر تبلیغات اسلامی نیز عملیاتی شده است، بهترین الگو برای تشکیل «دفتر پی‌گیری تحول حوزه» است که با گرد هم آوردن فرهیختگان و اندیش‌مندان حوزه‌های مختلف تحولی و بهره‌گیری از عقل جمعی آن‌ها با تشکیل پنج‌قطب در پنج‌محور حوزه مطلوب، بسته‌های جامع و نقشه راه تحول را در هر یک از قطب‌ها تدوین و با نگاشت‌نهادی دقیق مسیر تحولی حوزه را تقویت و استحکام بخشد.

نگاشت‌نهادی براساس شاخصه‌های اصلی حوزه مطلوب

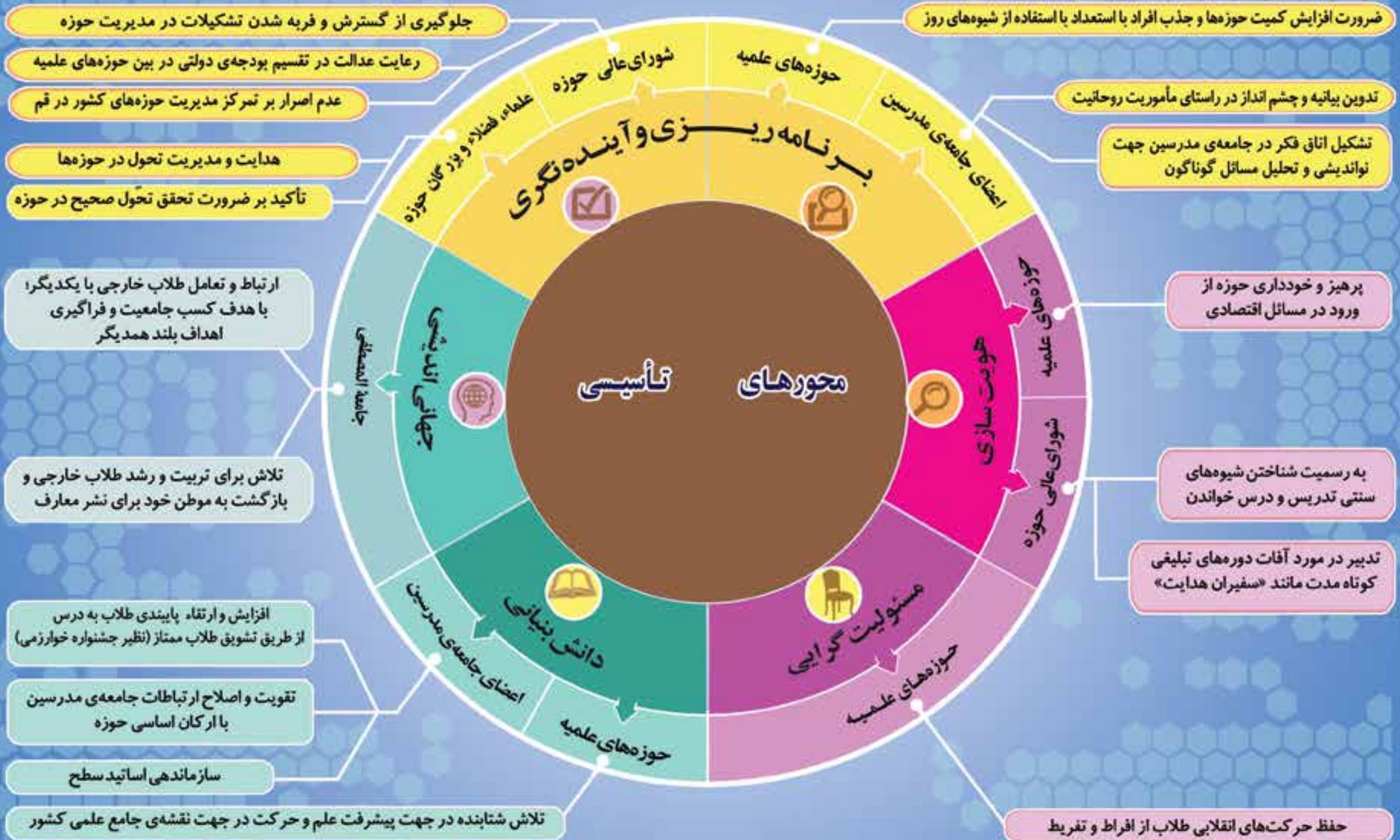
ردیف	مشخصات حوزه مطلوب	برنامه‌ها و فعالیت‌ها	نگاشت نهادی
۱	حوزه آینده‌نگر و برنامه‌ریز	برنامه‌ریزی، آینده‌پژوهی، رصد محیطی و تدوین اسناد بالادستی و برنامه‌های مبتنی بر آن به صورت کوتاه، میان و بلندمدت	شورای عالی حوزه، مرکز مدیریت حوزه، مرکز مطالعات راهبردی حوزه، طرح و برنامه نهادهای حوزوی، نهادهای سنجش میدانی و رصدی
۲	حوزه دانش‌بنیان	تقویت جریان آزاداندیشی و نظریه‌پردازی در حوزه، دانش‌سازی و تقویت نظام معرفتی و آموزشی حوزه، رصد معرفتی فضای علمی و معرفتی حوزه و سایر مجامع علمی، تولید دانش‌های عصری در حوزه	معاونت پژوهش و آموزش حوزه مؤسسات پژوهشی و آموزشی حوزوی نهادهای سنجش میدانی و رصدی
۳	حوزه هویت‌ساز	طراحی نظام اخلاقی حوزه، تقویت اخلاق کاربردی، تربیت اخلاقی طلاب و روحانیون، تعریف طلبه تراز اخلاقی، تقویت دروس اخلاق در حوزه، بصیرت‌افزایی حوزه	معاونت تهذیب حوزه، مدارس علمیه حوزه مرکز مطالعات راهبردی، اساتید اخلاق حوزه بسیج اساتید حوزه
۴	حوزه مسئولیت‌گرا	تعامل اثربخش حوزه و نظام، وظیفه حوزه در قبال پاسخگویی به نیازهای نظام و مردم. ساماندهی ارتباطات حوزه و دولت اسلامی تعریف طلبه تراز حوزه انقلابی	مرکز مدیریت حوزه، نهادهای حوزوی نهادهای تبلیغی، انجمن‌های علمی حوزه مشاور امور روحانیت ریاست جمهوری
۵	حوزه جهانی‌اندیش	مطالعات استغراب و نقد منابع مطالعاتی استشراق در حوزه دین پژوهی و معنویت‌گرایی، ارتباطات و تعاملات بین‌المللی با حوزه‌های شیعی، اسلامی و سایر ادیان، رصد تحولات معرفتی در جهان، شبهه‌شناسی و پاسخ‌گویی جهانی	مرکز مدیریت حوزه، جامعه مدرسین جامعه المصطفی، مجمع التقرب، مجمع جهانی اهل بیت (علیهم‌السلام)

پی‌نوشت:

* استادیار پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

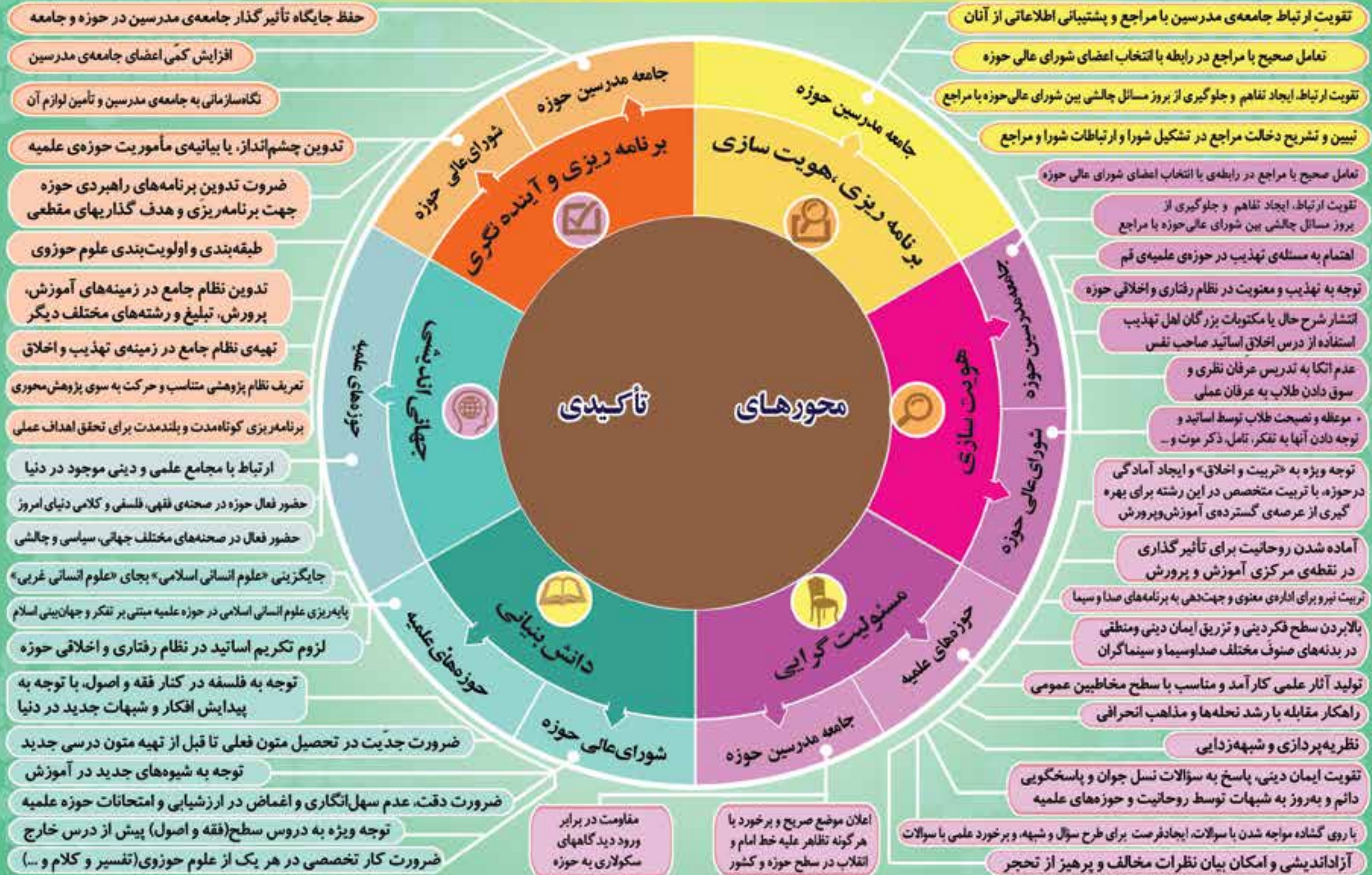

مطالبات رهبر معظم انقلاب از حوزه های علمی

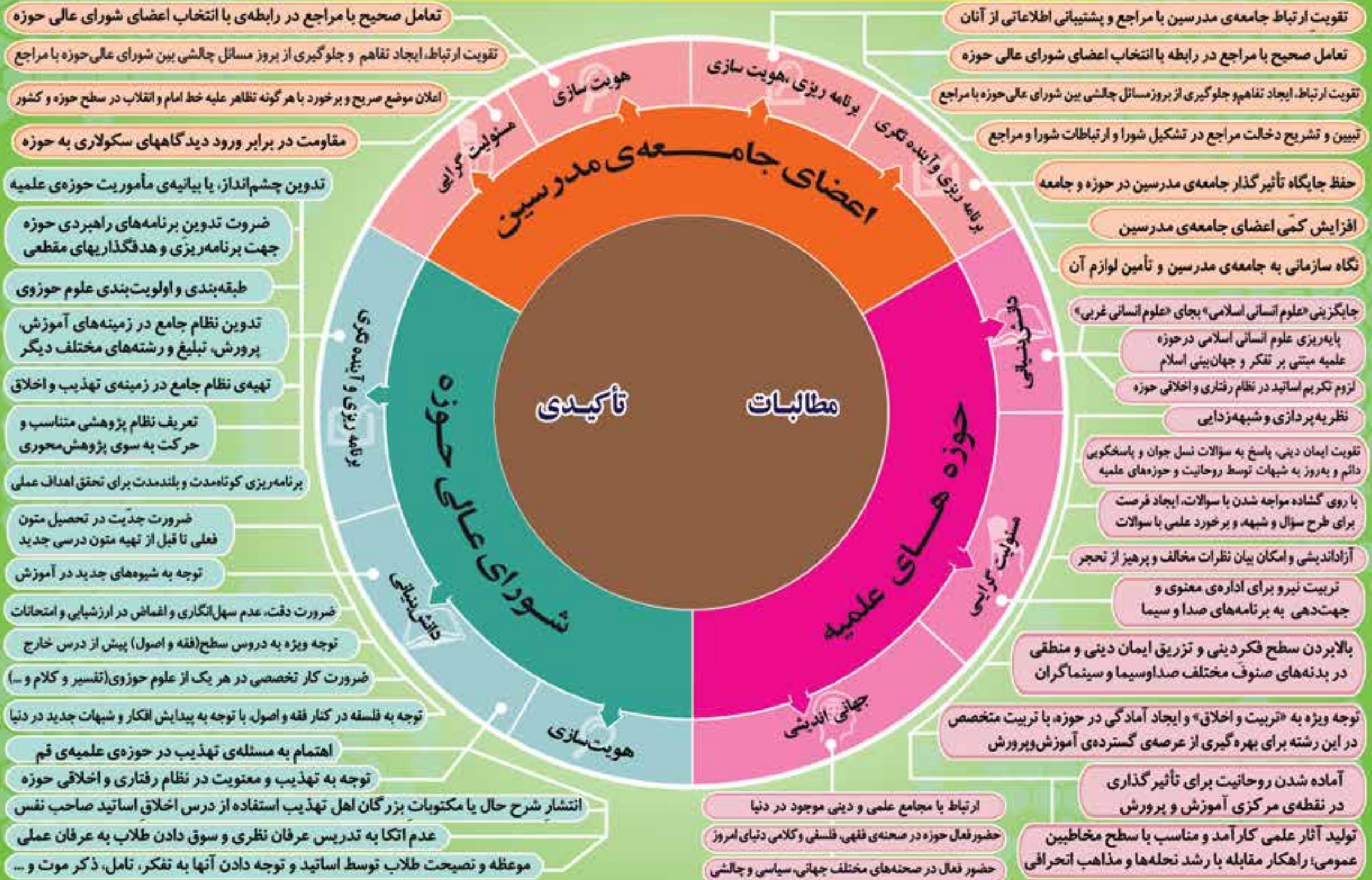

مطالبات رهبر معظم انقلاب از حوزه های علمیه

مطالبات رهبر معظم انقلاب از حوزه های علمیه

مطالبات رهبر معظم انقلاب از حوزه های علمی

